

ΘΑΝΑΣΗΣ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Το πολιτικό σύστημα των ΗΠΑ

Ένας ιδιόρρυθμος δικομματισμός

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αναγνώριση οφειλομένων	11
Προβληματική και διάγραμμα του έργου	13
Εισαγωγικό κεφάλαιο	17
Α. Περί δικομματισμού	17
Β. Ο δικομματισμός των ΗΠΑ	21
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: Πορεία, διαμόρφωση και μετεξέλιξη του αμερικανικού δικομματισμού	35
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: Ερμηνεία του αμερικανικού δικομματισμού	89
Α. Κοινωνικοϊστορικοί παράγοντες	90
Β. Θεσμικοί και πολιτικοί παράγοντες	105
α. Ο προεδρικός θεσμός: λειτουργία και εκλογή	106
β. Η φύση των κομμάτων στις προεδρικές —και ομοσπονδιακές— δημοκρατίες	120
γ. Οι προκριματικές εκλογές (primaries) και η «ανοικτή» πολιτική ζωή	129
δ. Τα εξειδικευμένα θεσμικά εμπόδια στην ανάπτυξη «τρίτων» κομμάτων	140
ε. Το πλειοψηφικό εκλογικό σύστημα σε μια χώρα χωρίς κυρίαρχη πολιτισμική ταυτότητα	144
Γενικό Συμπέρασμα	147

Παραρτήματα	149
Παράρτημα 1ο: Προεδρικό σύστημα στην Ελλάδα; Στοιχασμοί για μια εναλλακτική θεσμική αρχιτεκτονική	155
Εισαγωγικές επισημάνσεις	157
Μέρος πρώτο	160
I. Γενικοί προβληματισμοί για την προεδρική δημοκρατία	160
II. Ο κίνδυνος της σύγχυσης: το ημιπροεδρικό σύστημα	169
Μέρος δεύτερο	176
Επιλεκτική βιβλιογραφία	199
Παράρτημα 2ο: Η εκλογή του Προέδρου των ΗΠΑ: Τυπικά έμμεση, de facto άμεση	201
Παράρτημα 3ο: Η προεδρική ισχύς στις ΗΠΑ και στη Γαλλία: Συγκριτική προσέγγιση	219
Παράρτημα 4ο: Πρόεδροι των ΗΠΑ	233
Παράρτημα 5ο: Πολιτείες των ΗΠΑ	241
Βιβλιογραφία	243
Άλλα έργα του συγγραφέα	251
Ευρετήριο κύριων ονομάτων	255
Ευρετήριο πολιτειών	259

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΈΡΓΟΥ

Το πολιτικό σύστημα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής ασφαλώς και είναι σύνθετο και πολύπλοκο, εφόσον συγκροτήθηκε από πλήθος αλληλοεπηρεαζόμενων, αλληλοανταγωνιζόμενων ή αλληλοδιαμορφούμενων δυνάμεων, τάσεων και παραγόντων. Δεν θα μπορούσε, άλλωστε, να είναι διαφορετικά: πρόκειται περί χώρας αχανούς, πολυπολιτισμικής και πολυφυλετικής, ομοσπονδιακής στη δομή της και μάλιστα με μεγάλη αυτονομία των πολιτειών (πολλές εκ των οποίων δεν μετείχαν στην αφετηριακή συγκρότηση του ενιαίου κράτους), παράλληλα δε περί χώρας σχετικά νεοσύστατης και επομένως χωρίς φεουδαλικό ή μοναρχικό παρελθόν, με το κράτος μάλλον να έχει συγκροτήσει το έθνος παρά να έχει συμβεί το αντίστροφο, όπως συνέβη στις περισσότερες χώρες της Γηραιάς Ηπείρου. Το πλήθος αυτών των θεμάτων και των συνακόλουθων προβλημάτων που δημιουργεί η μελέτη του πολιτικού συστήματος της υπερατλαντικής δημοκρατίας προσδιορίζει, όμως, αναπόφευκτα και τα όρια του παρόντος εγχειρήματος, το οποίο άλλωστε κινείται σε πεδίο ελάχιστα εξερευνημένο στη χώρα μας. (Οι περισσότεροι έλληνες ερευνητές —π.χ. Χάρης Παπασωτηρίου, Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Θάνος Βερέμης, Δημήτρης Καιρίδης κτλ.— που

ασχολήθηκαν με την πολιτική των ΗΠΑ εστίασαν, προνομιακά ή αποκλειστικά, στην εξωτερική πολιτική της χώρας).

Το ταπεινό αυτό έργο, επομένως, το οποίο γράφτηκε από πολιτικό επιστήμονα μη «αμερικανοτραφή» και μάλιστα, εν πολλοίς, σε περίοδο που βρισκόταν στην Ελλάδα και πάντως όχι στις ΗΠΑ, με όλους τους παρεπόμενους αναπόφευκτους περιορισμούς στην πρόσβαση στη διεθνή βιβλιογραφία, δεν ήταν εκ των πραγμάτων δυνατόν να εμβαθύνει, να προσεγγίσει ή έστω και να «ψηλαφήσει» το σύνολο των δυνάμεων και των πολιτικών παραγόντων που επηρεάζουν ή συνδιαμορφώνουν το πολιτικό σύστημα της συγκεκριμένης χώρας. Ο αναγνώστης δεν θα βρει επομένως πληροφορίες —ή, ενδεχομένως, θα βρει σε ελάχιστο μόνο βαθμό— για τον τρόπο λειτουργίας του Κογκρέσου και των κοινοβουλευτικών ομάδων των κομμάτων μέσα σ' αυτό, για τον πολιτικό ρόλο και τον παρεμβατισμό των οικονομικών «λόμπις», για την τεχνική λειτουργία της εκτελεστικής εξουσίας και ειδικότερα του κυβερνητικού σχήματος, για τη δομή των κομμάτων σε πολιτειακό επίπεδο, για την οργάνωση των προεκλογικών εκστρατειών, για τη δύναμη των «γνωμοδιαμορφωτικών» μηχανισμών, για την πολιτική ζωή στο εσωτερικό των επιμέρους πολιτειών κ.ο.κ.

Στόχος και αντικείμενο μελέτης του πονήματος είναι μόνο το αμερικανικό κομματικό σύστημα ως τέτοιο, η πολιτική πραγματικότητα δηλαδή που δημιουργούν ως όλον και ως πλέγμα αλληλοεπιρροών οι εθνικές πολιτικές δυνάμεις αυτής της πρώτης δημοκρατίας των νεότερων χρόνων, και η οποία περισσότερο απ' οτιδήποτε άλλο προσδιορίζεται από την ολοσχερώς διχομματική της υφή. Αφού λοιπόν προτάξουμε, σε ένα εισαγωγικό κεφάλαιο, μια σύντομη θεωρητική παρουσίαση της έννοιας και της ουσίας των διχομματικών συστημάτων, θέμα με το οποίο έχουμε ασχοληθεί συστημα-

πικρότερα σε άλλα, πολύ εκτενέστερα έργα μας,¹ και αφού δώσουμε και ένα σύντομο περίγραμμα του δικομματισμού των ΗΠΑ, αναδεικνύοντας την απόλυτη κυριαρχία του, θα αφιερώσουμε το πρώτο κυρίως μέρος του έργου στην ιστορική θεώρηση της διαμόρφωσης και της εξέλιξης του κομματικού αυτού συστήματος στην ιστορικά παλαιότερη αντιπροσωπευτική δημοκρατία του πλανήτη, ενώ το δεύτερο, κατά την άποψη δε του συγγραφέα και πιο ουσιώδες, μέρος του έργου θα συνιστά μια απόπειρα ερμηνείας της παραγωγής, της σταθερότητας και της διαιώνισης του δικομματισμού σε μια χώρα τόσο σύνθετη και διαπερνώμενη από ένα τέτοιο πλήθος πολιτισμικών και κοινωνικών διαιρέσεων.

Τέλος, θα ήθελα να ζητήσω την κατανόηση του αναγνώστη για την εμφανή αμφιθυμία ή τον μετεωρισμό μου ανάμεσα στην απόδοση των μνημονευόμενων ονομάτων στη γλώσσα τους και στην αναζήτηση της εξελληνισμένης εκδοχής τους. Γενικός αν και όχι ανεξάιρετος κανόνας υπήρξε η επιλογή της ελληνικής απόδοσης στις πολύ γνωστές περιπτώσεις, π.χ. Ρούσβελτ, Κέννεντυ, Νίξον κτλ.

¹ Βλ. Διαμαντόπουλος, *Το Κομματικό Φαινόμενο: μορφές, συστήματα, οικογένειες κομμάτων*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1993, και Διαμαντόπουλος, *Τα πολιτικά καθεστώτα, Δημοκρατίες και απολυταρχίες: οι γρίφοι της εξουσίας*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2008.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Α. ΠΕΡΙ ΔΙΚΟΜΜΑΤΙΣΜΟΥ¹

Σύμφωνα προς την ομόφωνη εκτίμηση των πολιτικών επιστημόνων και των λοιπών ειδικών μελετητών των συστηματικά ασχολούμενων με το κομματικό φαινόμενο (ιδιαίτερα δε με την πραγματικότητα που συγκροτείται σε κάθε χώρα από τα κόμματα ως σύνολο, τον αριθμό, τις σχέσεις, τις συγκριτικές διαστάσεις και τις αλληλεξαρτήσεις τους, ονομάζεται δε «κομματικό σύστημα»), ο όρος «αμιγής ή πλήρης δικομματισμός» δεν συνιστά ετυμολογική κυριολεξία. Δεν υπονοεί, δηλαδή, την ύπαρξη και τον εκλογικό ανταγωνισμό αποκλειστικά και μόνο δύο κομμάτων. Μια τέτοια πολιτική πραγματικότητα, άλλωστε, δεν υπάρχει ούτε έχει ποτέ υπάρξει σε οποιαδήποτε χώρα της υφελίου, αφότου λειτούργησε και όπου έχει λειτουργήσει —περισσότερο ή λιγότερο— ελεύθερος εκλογικός ανταγωνισμός.

Ο όρος αυτός («πλήρης δικομματισμός») σημαίνει, επομένως, την ολοκληρωτική πολιτική κυριαρχία δύο κομμάτων, τα οποία ανά διαστήματα εναλλάσσονται ολικά —ή, σε εξαι-

¹ Γενικά για την έννοια αυτή απαραίτητη είναι η αναφορά στην κλασική μελέτη του Maurice Duverger, *Les partis politiques*, εκδ. Armand Colin, Παρίσι, 8η έκδοση 1973 (1η έκδοση 1951), σελ. 237 επ.

ρετικά σπάνιες περιστάσεις, συνυπάρχουν— στους κεντρικούς εξουσιαστικούς ρόλους. Με άλλα λόγια, η συγκεκριμένη έννοια υποδηλώνει το γεγονός πως, στη δικομματική πραγματικότητα, τα δύο δεσπίζοντα κόμματα ως πολιτικό άθροισμα καλύπτουν διαχρονικά —εναλλασσόμενα συνήθως στον ρόλο της κυβέρνησης και σε αυτόν της μείζονος αντιπολίτευσης— την ολότητα της κεντρικής πολιτικής εξουσίας, ιδιαίτερα όσον αφορά τον εκτελεστικό της βραχίονα, που είναι και ο πιο σημαντικός.² Ο κανόνας δε της «ολικής» εναλλαγής τους στην εξουσία υποδηλώνει πως —αν δεν συμβεί να συντρέξουν οι τελείως έκτακτες και σπάνιες περιστάσεις, συνήθως σε συνθήκες εθνικής κρίσης ή πολεμικής εμπλοκής, που οδηγούν σε κοινή διακυβέρνηση των δύο— η χώρα έχει μονοκομματική κυβέρνηση είτε του ενός είτε του άλλου μεγάλου κόμματος. Μάλιστα, ακόμη και αν εστιάσουμε στη νομοθετική λειτουργία, η εκπροσώπηση των υπόλοιπων κομμάτων στο κοινοβούλιο, εφόσον διασφαλιστεί, είναι εξαιρετικά περιορισμένη, πάντως δε σπανιότατα αποφασιστική για τη διαμόρφωση της —απαραίτητης τουλάχιστον στα συστήματα όπου ισχύει η «κοινοβουλευτική αρχή»— κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας προκειμένου να παραμείνει η κυβέρνηση στην εξουσία³. Με

² Με την αναφορά στην κεντρική πολιτική εξουσία θέλουμε να καταστήσουμε σαφές πως τα υπόλοιπα κομματικά μορφώματα —συχνά τοπικής μόνο εμβέλειας— δεν είναι αδύνατον να μετέχουν στην εκτελεστική εξουσία σε κατώτερα επίπεδα, π.χ. στην τοπική αυτοδιοίκηση (περιφέρειες, νομαρχίες, δήμους) ή, προκειμένου περί ομοσπονδιακών κρατικών οντοτήτων, ακόμη και στις κυβερνήσεις κάποιων ομοσπόνδων κρατιδίων. Κατά κανόνα, όμως, που σπανιότατα επιδέχεται εξαιρέσεων στα πολιτικά συστήματα που προσδιορίζονται ως πλήρεις δικομματισμοί, αυτά τα «τρίτα» κόμματα, ακόμη και αν αποσπάσουν κάποια εκπροσώπηση στο εθνικό κοινοβούλιο, δεν κατορθώνουν να έχουν συμμετοχή στην κεντρική κυβέρνηση του κράτους.

³ Στα πολιτικά συστήματα όπου ισχύει η κοινοβουλευτική αρχή, δηλαδή

άλλα λόγια αυτό που δικαιολογεί τον χαρακτηρισμό του κομματικού συστήματος μιας χώρας ως πλήρως δικομματικού είναι η συνείδηση, πολιτών και πολιτικών δυνάμεων, πως η κεντρική πολιτική διακύβευση δεν είναι ποιο εκ των δύο μεγάλων κομμάτων θα προσεταριστεί κάποιο μικρό ώστε να σχηματίσει μαζί του συμμαχική κυβέρνηση⁴, αλλά ποιο εκ

στα κοινοβουλευτικά και τα ημιπροεδρικά —για τις έννοιες αυτές όπως και για τα προεδρικά συστήματα βλ. Διαμαντόπουλος, *Τα πολιτικά καθεστώτα, Δημοκρατίες και απολυταρχίες: οι γρίφοι της εξουσίας*, ό.π., σελ. 91 επ., 102 επ. και 122 επ.—, η πολιτικά απαραίτητη εμπιστοσύνη της κοινοβουλευτικής εξουσίας προς την εκτελεστική είναι προεξοφλούμενη όταν ο ρυθμιστής του πολιτεύματος, πρόεδρος της Δημοκρατίας ή βασιλιάς, δίνει εντολή σχηματισμού κυβέρνησης προς το πρόσωπο που στηρίζεται από ένα κόμμα ή μια σύμπραξη κομμάτων τα οποία διαθέτουν την πλειοψηφία στο κοινοβούλιο. Είναι ενεργή τη στιγμή που το κοινοβούλιο κατά πλειοψηφία παρέχει θετική ψήφο —ψήφο εμπιστοσύνης— προς την κυβέρνηση. Και είναι τεκμαιρόμενη στη συνέχεια, μέχρις ότου ενδεχομένως τεθεί θέμα επανεπιβεβαίωσης της εμπιστοσύνης αυτής, είτε επειδή η αντιπολίτευση υπέβαλε πρόταση μομφής είτε επειδή η ίδια η κυβέρνηση ζήτησε ρητή ανανέωση της εμπιστοσύνης του κοινοβουλίου. (Εν προκειμένω με τον όρο «κοινοβούλιο», σε περίπτωση συγκρότησης αυτού του πολιτικού οργάνου από δύο βουλές, υπονοείται εκείνο το νομοθετικό σώμα, το οποίο κατά το Σύνταγμα έχει την αρμοδιότητα της παροχής ψήφου εμπιστοσύνης σχεδόν πάντα είναι η λεγόμενη Κάτω Βουλή: εξαιρείται η Ιταλία, όπου απαιτείται ψήφος εμπιστοσύνης και από τη Γερουσία). Πάντως, σε ορισμένες χώρες —όπως, για παράδειγμα, τη Γαλλία—, ο πρωθυπουργός που ορίζεται από τον πρόεδρο της Δημοκρατίας έχει το δικαίωμα, όχι όμως την υποχρέωση, να ζητήσει ρητή ψήφο εμπιστοσύνης από το κοινοβούλιο. Σε περίπτωση που δεν το κάνει, η εμπιστοσύνη της νομοθετικής εξουσίας προς την κυβέρνηση είναι τεκμαιρόμενη, θεωρείται δηλαδή δεδομένη όσο δεν κατατίθεται πρόταση δυσπιστίας.

⁴ Αυτό είναι, αντίθετα, κεντρικό διακύβευμα στο σύστημα του ατελούς δικομματισμού, το λεγόμενο και σύστημα των «δυόμισι κομμάτων» (για τη σχετική έννοια βλ. Διαμαντόπουλος, *Το Κομματικό Φαινόμενο: μορφές, συστήματα, οικογένειες κομμάτων*, ό.π., σελ. 282 επ.). Χαρα-

των δύο μεγάλων θα προηγηθεί στις εκλογές, κάτι που σχεδόν πάντοτε θα το οδηγήσει απευθείας και μόνο του στην κυβέρνηση, παρέχοντάς του απόλυτη κοινοβουλευτική πλειοψηφία.⁵

Με τα δεδομένα αυτά δεν υπάρχει, λοιπόν, αμφιβολία πως η περίπτωση των ΗΠΑ συνιστά πλήρη δικομματισμό. Πρόκειται ωστόσο για μια αρκετά ιδιόρρυθμη μορφή του, για δύο κυρίως λόγους. Πρώτον, λόγω φυσικά της ομοσπονδιακής δομής της χώρας και της ανταγωνιστικής συνύπαρξης στο έδαφός της πολλών πολιτικών ταυτοτήτων, η οποία προσ-

κτηριστικό του τρόπου λειτουργίας του συγκεκριμένου κομματικού συστήματος είναι το ιστορικό παράδειγμα της τότε Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας κατά την περίοδο 1969-1982. Στην κυβέρνησή της —χάρη στη συνεργασία του μικρού Φιλελεύθερου Κόμματος— παρέμεινε αδιάλειπτα όλη αυτήν την περίοδο, ως δεσπόζουσα μάλιστα συνιστώσα που έδινε πάντα τον πρωθυπουργό, το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα, μολοντί στις εκλογές που διεξήχθησαν κατά το εν λόγω διάστημα μόνο μια φορά κατέλαβε την πρώτη θέση σε ψήφους και έδρες.

⁵ Βέβαια μια τελείως εξαιρετική πολιτική συγκυρία που θα οδηγούσε σε ασυνήθεις συσχετισμούς κοινοβουλευτικών δυνάμεων και θα υποχρέωνε, σε μια κοινοβουλευτική δημοκρατία, ένα εκ των μεγάλων κομμάτων να συγκυβερνήσει με κάποιον μικρό εταίρο (ή να στηριχθεί στην κοινοβουλευτική του ανοχή), δεν αρκεί για να θέσει υπό αμφισβήτηση τον χαρακτήρα του συγκεκριμένου συστήματος ως πλήρως δικομματικού. Αρκεί οι συνθήκες που οδήγησαν σε μια τέτοια συμμαχική κυβέρνηση (ή σε κοινοβουλευτική συμμαχία) να υπήρξαν τελείως εξαιρετικές και να οδήγησαν παρενθετικά στο αποτέλεσμα αυτό για ένα πολύ σύντομο μόνο χρονικό διάστημα, ελαχιστομόριο εκείνου των μονοκομματικών κυβερνήσεων. Για παράδειγμα, η συμμαχική κυβέρνηση μεταξύ ενός ιστορικού κόμματος εξουσίας και ενός μικρότερου κυβερνητικού εταίρου που προέκυψε στη Μεγάλη Βρετανία μετά τις εκλογές του 2010 δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ακυρώνει τον προσδιορισμό της χώρας ως πλήρως δικομματικής, εάν από την επόμενη εκλογική αναμέτρηση το Ηνωμένο Βασίλειο επιστρέψει για μεγάλο διάστημα στις μονοκομματικές κυβερνήσεις. Για το θεωρητικό υπόστρωμα αυτής της ανάλυσης βλ. αναλυτικά Διαμαντόπουλος, *Το Κομματικό Φαινόμενο: μορφές, συστήματα, οικογένειες κομμάτων*, ό.π., σελ. 280 επ., όπου και σχετική αναλυτική βιβλιογραφία.

διορίζει τη χαλαρή δομή και πειθαρχία των δύο κομμάτων («εύκαμπτος δικομματισμός») με αποτέλεσμα τη μη καθυστόπαξη της νομοθετικής λειτουργίας στην εκτελεστική και τη μη απορρόφηση του νομοθετικού έργου από την κυβέρνηση. Δεύτερον, δε, και λόγω της εγγενούς στα προεδρικά συστήματα απουσίας της κοινοβουλευτικής αρχής, δηλαδή της εξάρτησης της κυβέρνησης για την παραμονή στην εξουσία από την κατά πλειοψηφία εκδηλούμενη εμπιστοσύνη του κοινοβουλίου.

Β. Ο ΔΙΚΟΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΗΠΑ

Παρά τις προαναφερόμενες ιδιαιτερότητές τους, με κριτήριο τη διαχρονική πολιτική απήχηση των δύο βασικών κομμάτων τους, οι ΗΠΑ είχαν και εξακολουθούν να έχουν το πιο πλήρες και ολοκληρωμένο δικομματικό σύστημα που μπορεί να αποκαλύψει ανά την υφήλιο η συγκριτική ανάλυση σε οποιαδήποτε πολιτικά αξιωμανημόνευτη χώρα. Και αυτό παρά τόσο την κατά καιρούς εμφάνιση σχετικά ισχυρών ανεξαρτήτων υποψηφιοτήτων για σημαντικά πολιτικά αξιώματα, όπως π.χ. του προέδρου της χώρας, του κυβερνήτη πολιτείας, του γερουσιαστή κτλ., όσο και την ύπαρξη πλήθους «τρίτων» κομμάτων (άλλων με διάρκεια και άλλων περιστασιακών και βραχύβιων, άλλων με ισχυρά φορτισμένη ιδεολογική ταυτότητα και άλλων περισσότερο προσωποπαγών, άλλων που τουλάχιστον κατέβαλαν προσπάθεια εθνικής διάχυσης και οργάνωσης και άλλων που έχουν ή είχαν ουσιαστική υπόσταση μόνο σε κάποια ή κάποιες πολιτείες).⁶ Πράγματι, με τα

⁶ Για τα «τρίτα» κομματικά σχήματα, που δραστηριοποιούνται ή έχουν στο παρελθόν επιχειρήσει να κάνουν αισθητή την παρουσία τους στις ΗΠΑ η βιβλιογραφία είναι αχανής, ενώ ακόμη και αρκετές συνθετικές

μέτρα αυτής της χώρας, κυρίως όπως διαμορφώθηκαν τον τελευταίο ενάμιστο αιώνα, «ωχριούν» ακόμη και περιπτώσεις όπως της μεταπολεμικής Μεγάλης Βρετανίας, έως ίσως τις εκλογές του 2010, ή της Ελλάδας των τελευταίων δεκαετιών, πριν οι εξελίξεις που δρομολογήθηκαν από την πρόσφατη μεγάλη κρίση δείξουν και εδώ ικανές να αποδομήσουν το δικομματικό σύστημα, οι οποίες, με τα ευρωπαϊκά δεδομένα, θεωρείται πως αποτελούν ή αποτελούσαν μοντέλα πλήρους δικομματικού συστήματος...⁷

Το συγκριμένο κομματικό σύστημα μάλιστα, σε κάποιον βαθμό, έτεινε να εγκαθιδρυθεί στην υπερατλαντική χώρα από τις απαρχές κιόλας της συγκρότησής της ως ενιαίου πολιτειακού μορφώματος το 1789. Οπωσδήποτε, όμως, κυριάρχησε ολοκληρωτικά στην πιο απόλυτη μορφή του μετά την ανασυγκρότηση της αμερικανικής πολιτικής πραγματικότη-

μελέτες της αμερικανικής ζωής δεν παραλείπουν να αναφερθούν στη λειτουργία και στον πολιτικό ρόλο αυτών των «ελασσόνων» κομμάτων. Όπως χαρακτηριστικά επισημάνθηκε σε μια από αυτές, πολύ πριν η εκλογή Μπράουν το 2010 στη Γερουσία προσθέσει και το Tea Party στα αξιομνημόνευτα «τρίτα» κόμματα, «third parties have been a constant part of the American political scene. Freesoilers, Greenbackers, Populists, Farmer-Laborities, Prohibitionists, Bull Moosers, Socialists, Dixiecrats, Progressists, and even Communists have been frequent contestants for state and national office» (βλ. Bernstein-Danielson, *American Democracy*, εκδ. Holt, Rinehart and Winston, INC., Νέα Υόρκη, 6η έκδοση, 1971, σελ. 122. Την ίδια ακριβώς διαπίστωση κάνει και ο Jean-Pierre Lassale στο *Les partis politiques aux Etats-Unis*, εκδ. PUF, 2η έκδοση, Παρίσι, 1996, σελ. 19 και 85 επ. Στο ίδιο έργο, σε παράρτημα, σελ. 115 επ., καταγράφονται όλες οι προεδρικές υποψηφιότητες που υποστηρίχθηκαν από μικρά κόμματα κατά την περίοδο 1840-1988).⁷ Σύμφωνα προς μια κρίση που δεν απέχει από την πραγματικότητα, «the American party system is, except for that in Malta, the purest two-party system in the world». Βλ. Bowles, *Government and Politics of the United States*, εκδ. Macmillan Press, Houndmills, Basingstoke, Χάμσαϊρ και Λονδίνο, 2η έκδοση, 1998, σελ. 18.

τας ενόψει ή εξαιτίας του εμφύλιου-αποσχιστικού πολέμου των αρχών του δεύτερου μισού του 19ου αιώνα, ο οποίος κληροδότησε στις πολλές επόμενες δεκαετίες εντονότατο το αποτύπωμα της διαιρετικής τομής που τον προκάλεσε (δηλαδή το θέμα της διατήρησης ή όχι του καθεστώτος της δουλείας και των φυλετικών διακρίσεων, καθώς και τη συνακόλουθη σύγκρουση για το δικαίωμα των επιμέρους πολιτειών να ρυθμίζουν αυτόνομα τα του οίκου τους). Έκτοτε το πολιτικό σύστημα των ΗΠΑ δεν απώλεσε ποτέ την ολοσχερή δικομματική του υφή, παρά τις όποιες απόπειρες συγκρότησης νέων κομματικών σχημάτων, καθώς και τις πολιτικές ανακατατάξεις, τις κοινωνικές αναδιατάξεις και τους αναπροσδιορισμούς των κομματικών ταυτίσεων και προσανατολισμών που προκλήθηκαν στη συνέχεια. (Τέτοιους σημαντικούς αναπροσδιορισμούς ή αναπροσανατολισμούς ψηφοφόρων είχαμε κυρίως κατά την περίοδο του Νιου Ντιλ, αλλά και κατά τη δεκαετία του 1960, όταν ήρθαν και οι τελευταίες φυλετικές διακρίσεις όπως και τα τελευταία εμπόδια στην απόκτηση του δικαιώματος ψήφου από τους έγχρωμους Αμερικανούς, και συνακόλουθα —εν μέρει λόγω της αντίδρασης πολλών παραδοσιακών ψηφοφόρων του κόμματος στην αλλαγή θέσης στο θέμα αυτό— έπαψε η απόλυτη ηγεμονία του Δημοκρατικού Κόμματος στις πολιτείες του Νότου,⁸ πολλές εκ των οποίων έως τότε ήταν «οιονεί μονοκομματικές»).

Αυτονόητο είναι, βέβαια, πως το προνομιακό πεδίο για την πληρέστερη εκλογική αποτύπωση αυτής της μακροχρόνιας και απόλυτης κυριαρχίας της δικομματικής πραγματικό-

⁸ Ως «Νότος» ορίζονται οι πολιτείες Αλαμπάμα, Αρκάνσας, Φλόριντα, Γεωργία, Λουιζιάνα, Μισισιπή, Βόρεια και Νότια Καρολίνα, Τεννέσι, Τέξας και Βιρτζίνια (πρβλ. ενδεικτικά Diamond-Fisk-Garfinkel, *The Democratic Republic, An Introduction to American National Government*, εκδ. Rand MacNally, Σικάγο, 1966, σελ. 304).

τητας σε εθνικό επίπεδο στις ΗΠΑ υπήρξαν οι προεδρικές εκλογές. Σ' αυτές πράγματι, στον τελευταίο περίπου ενάμιση αιώνα, τρεις μόνον προεδρικοί υποψήφιοι, μολονότι δεν κατέβηκαν με το χρίσμα ενός εκ των δύο μεγάλων κομμάτων, πέτυχαν να εκλέξουν στο εκλεκτορικό κολέγιο κάποιους προεδρικούς εκλέκτορες.⁹ Πρώτον, το 1912 ήταν ο υποψήφιος του Προοδευτικού Κόμματος Θεόδωρος Ρούσβελτ, αυτός ο οποίος με εθνικό ποσοστό 27,39% ανέδειξε 88 εκλέκτορες (ξεπερνώντας, μάλιστα, τόσο σε ψήφους όσο και, πολύ περισσότερο, σε εκλέκτορες τον επίσημο υποψήφιο του Ρεπουμπλικανικού κόμματος Γουίλιαμ Ταφτ).¹⁰ Δεύτερον, το 1948, ο έως τότε δημοκρατικός Στορμ Θέρμοντ (Storm Thurmond), εκφράζοντας την αντίδραση των εκπροσώπων

⁹ Για τους λόγους της υιοθέτησης και διατήρησης μέχρι σήμερα ενός συστήματος προεδρικής εκλογής στις ΗΠΑ μέσω εκλεκτορικού κολεγίου, καθώς και για τον τρόπο λειτουργίας αυτού του συστήματος βλ. Διαμαντόπουλος, *Εκλογικά συστήματα, Θεωρία και πρακτικές εφαρμογές: Ανάδειξη κοινοβουλίων και Προέδρων Δημοκρατίας – Συγκριτική προσέγγιση*, Εκδόσεις Πατάκη, 4η έκδοση, Αθήνα, 2004, σελ. 89 επ.

¹⁰ Ο μακρινός αυτός εξάδελφος του Φραγκλίνου Ρούσβελτ, ωστόσο, είχε διατελέσει στο πρόσφατο τότε παρελθόν, (πολύ ισχυρός μάλιστα) πρόεδρος με το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα, του οποίου στο μεν διεθνολογικό πεδίο εξέφραζε το αντιαπομονωτικό-παρεμβατικό ρεύμα, στη δε εσωτερική πολιτική την κρατικοπαρεμβατική, κοινωνική-φιλολαϊκή τάση. Στην ουσία, στη συνείδηση του μέσου αμερικανού ψηφοφόρου, το Προοδευτικό Κόμμα που ίδρυσε δεν αποτελούσε παρά την κοινωνικά πιο προχωρημένη πτέρυγα του –γενικά πιο προοδευτικού τότε– Ρεπουμπλικανικού Κόμματος. Άλλωστε ο Ρούσβελτ, ως εξερχόμενος πρόεδρος, ήταν αυτός που είχε δοθήσει το 1908 τον Ταφτ να αποσπάσει το χρίσμα του προεδρικού υποψηφίου των Ρεπουμπλικανών, στη συνέχεια όμως αποχώρησε –προσωρινά– από το κόμμα, επειδή θεώρησε υπερβολική και ακραία αντικοινωνική τη φιλελεύθερη και φιλοεργοδοτική πολιτική του διαδόχου του. (Για το θέμα αυτό βλ. μεταξύ πολλών Brown, *L'Etat et la politique aux Etats-Unis*, εκδ. PUF, Παρίσι, 1994, σελ. 146 επ., 176 και 254 επ.).

της Αλαμπάμα και του Μισισιπή σε κάποιες πολιτικά φιλελεύθερες και αντιρατσιστικές επιλογές του υπό τον Τρούμαν Δημοκρατικού Κόμματος, κατέβηκε με αποσχιστικά συνθήματα επικεφαλής ενός νέου κόμματος (του Δημοκρατικού Κόμματος των Δικαιωμάτων των Πολιτειών ή Dixiecrats' Party) και, μολονότι πήρε μόλις το 2,4% της εθνικής ψήφου, λόγω της γεωγραφικής συγκέντρωσης της δύναμής του στον «βαθύ νότο», εξέλεξε 39 εκλέκτορες.¹¹ Τέλος δε, τρίτον, το 1968 ο κυβερνήτης της Αλαμπάμα Τζορτζ Γουάλας (Wallace: καμία σχέση με τον «αριστερίζοντα» άλλοτε αντιπρόεδρο του Φραγκλίνου Ρούσβελτ, Χένρυ Γουάλας), επίσης ακραίος τότε οπαδός των φυλετικών διακρίσεων, κέρδισε 46 υποστηρικτές στο εκλεκτορικό κολέγιο, με εθνικό ποσοστό ψήφων 13,53%.¹² Παράλληλα, αξιομνημόνευτα επίσης πο-

¹¹ Ας σημειωθεί πως επί Τρούμαν το Δημοκρατικό Κόμμα υπέστη και μια άλλη, μικρότερης εμβέλειας απόσχιση, αυτή τη φορά προς τα αριστερά του, υπό τον πρώην αντιπρόεδρο του Φραγκλίνου Ρούσβελτ Henry Wallace, ο οποίος εμφανίστηκε με κεντρικό σύνθημα «όχι λιτότητα, αφθονία και ασφάλεια» (βλ. Levine-Papasotiriou, *America since 1945, The American moment*, εκδ. Palgrave-Macmillan, NY, 2005, σελ. 24 επ., καθώς και Binkley, *A grammar of American Politics, The national government*, εκδ. Jonathan Cape, Λονδίνο, χωρίς χρονολογία, σελ. 187).

¹² Για τη στάση του τότε κυβερνήτη της Αλαμπάμα κατά τη δεκαετία του 1960 υπέρ των φυλετικών διακρίσεων βλ. κατωτέρω σελ. 73 επ., υποσ. 51. Γενικότερα, πέραν των αποσχιστικών τάσεων που εκδηλώθηκαν στους κόλπους του Δημοκρατικού Κόμματος κατά την εν λόγω δεκαετία, η εσωτερική διαίρεση και ο πολιτικός «φυγοκεντρισμός» που προκάλεσε τότε στο συγκεκριμένο κόμμα η έντονη –και αντίθετη προς την κομματική παράδοση– εναντίωση των δημοκρατικών προέδρων Κέννεντυ και Τζόνσον σε κάθε υπόλοιπο φυλετικών διακρίσεων οδήγησε σε σχετική χειραφέτηση και ανεξέλεγκτη συμπεριφορά στις ψηφοφορίες στο Κογκρέσο του συντηρητικού τμήματος των κοινοβουλευτικών ομάδων του κόμματος. Κατά συνέπεια, αν και σε γενικές γραμμές ο δικομματισμός στις προεδρικές κυρίως εκλογές παρέμεινε ουσιαστικά άτρωτος, η εικόνα και η λειτουργία σε κοινοβουλευτικό επίπεδο του κομ-

σοστά κέρδισαν οι ανεξάρτητοι προεδρικοί υποψήφιοι Τζον Άντερσον το 1980 και Ρος Περό το 1992 –6,1% και 19% αντίστοιχα— χωρίς ωστόσο να αναδείξουν προεδρικούς εκλέκτορες, λόγω του αμιγώς πλειοψηφικού εκλογικού συστήματος που εφαρμόζεται —και— για την εκλογή των μελών του εκλεκτορικού κολεγίου.¹³

Σε καμιά περίπτωση, όμως, οι προσπάθειες αυτές ρήξης με το δικομματικό σύστημα δεν είχαν διάρκεια και αντοχή. Τις περισσότερες φορές, μάλιστα, εξ αρχής επιχειρήθηκαν —ή εκ των υστέρων βιώθηκαν— ως συγκυριακές ρωγμές κάποιου εκ των πόλων του δικομματισμού (σπανιότερα δε ως κινήσεις προετοιμασίας της «μεταγραφής» τμήματος του ενός μεγάλου κόμματος στο άλλο). Σχεδόν ποτέ, μάλιστα, δεν υπερέβησαν τα όρια ενός κατά βάση προσωποκεντρικού πολιτικού εγχειρήματος, ακόμη και αν αυτοί που είχαν τη σχετική πρωτοβουλία προσπάθησαν να του δώσουν συγκροτημένη κομματική μορφή με κάποια διακριτή ιδεολογική ταυτότητα. Ουσιαστικά η πορεία αυτών των κινήσεων αμφισβήτησης, αυτών των «υπερβατικών» του δικομματι-

ματικού συστήματος των ΗΠΑ κατά τη συγκεκριμένη περίοδο αρκετές φορές θύμισε «τρικομματισμό».

¹³ Ίπενθυμίζουμε πως, με δεδομένη την πλειοψηφική μέθοδο της ανάδειξης τους, για να εκλέξει κάποιους εκλέκτορες ένας προεδρικός υποψήφιος πρέπει να πρωτεύσει σε ψήφους σε κάποια από τις πολιτείες των ΗΠΑ ή τουλάχιστον, κατά τα τελευταία χρόνια, να πλειοψηφήσει σε μια από τις εκλογικές περιφέρειες στις οποίες αποφάσισαν να διαιρεθούν οι πολιτείες του Μέιν και της Νεμπράσκα. Για όλα αυτά αναλυτικότερα βλ. Διαμαντόπουλος, *Εκλογικά συστήματα, Θεωρία και πρακτικές εφαρμογές: Ανάδειξη κοινοβουλίων και Προέδρων Δημοκρατίας – Συγκριτική προσέγγιση*, ό.π., σελ. 87-97, ιδίως σελ. 93, όπου και σχετική βιβλιογραφία, καθώς και Maisel, *Parties and elections in America: The electoral process*, εκδ. Rowman and Littlefield Publishers, 3η έκδοση, Νέα Υόρκη-Οξφόρδη, 1999, σελ. 512.

σμού εγχειρημάτων, υπήρξε πάντα προδιαγεγραμμένη ή, μάλλον, προδιαγεγραμμένα θνησιγενής. Χαρακτηριστικά: Ο Θ. Ρούσβελτ, ο οποίος το 1912 είχε συντρίψει εκλογικά τον επίσημο υποψήφιο του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος εκλέγοντας υπερδεκαπλάσιους προεδρικούς εκλέκτορες από αυτόν, επέστρεψε στο κόμμα της προέλευσής του ήδη προ των προεδρικών εκλογών του 1916 έχοντας, βέβαια, εν τω μεταξύ διαλύσει το προσωρινό και προσωπικό κομματικό του δημιουργήμα, το Προοδευτικό Κόμμα (ή Bull Moose). Ο Στ. Θέρμοντ, που το 1948 προκάλεσε την απόσχιση της συντηρητικής πτέρυγας του Δημοκρατικού Κόμματος δίνοντάς της αυτόνομη κομματική υπόσταση, το 1964 προσχώρησε στους Ρεπουμπλικανούς. Ο πρώην δημοκρατικός Τζ. Γουάλας, που το 1968 ίδρυσε το υπερδεξιό Αμερικανικό Ανεξάρτητο Κόμμα, το 1972 διεκδίκησε και πάλι το χρίσμα του προεδρικού υποψηφίου των Δημοκρατικών... Κυρίως, όμως, χαρακτηριστικό της αντοχής του αμερικανικού δι-κομματισμού είναι το γεγονός πως το, σχετικά πρόσφατο, εξαιρετικά υψηλό ποσοστό του Περό στις προεδρικές εκλογές του 1992 —το οποίο εν πολλοίς, και σε συνδυασμό με την αύξηση της εκλογικής κινητικότητας των άλλοτε κομματικά ταυτισμένων ψηφοφόρων, οδήγησε κάποιους πολιτικούς επιστήμονες να τονίσουν «the decline of the party-in-the-electorate»¹⁴ — όχι απλά δεν είχε συνέχεια, αλλά οδήγησε στο ακριβώς αντίθετο αποτέλεσμα: στις μεταγενέστερες προεδρικές εκλογές αυξήθηκαν και πάλι τα ποσοστά των δύο παραδοσιακών κομμάτων. Ειδικότερα, ενώ το 1992 ο Περό είχε αγγίξει το εντυπωσιακό και συμβολικό 20% κατεβαίνοντας ως ανεξάρτητος υποψήφιος, το 1996 ως επικεφαλής

¹⁴ Βλ. J.-H. Aldrich, *The origin and transformation of political parties in America*, εκδ. The University of Chicago Press, Σικάγο, 1995, σελ. 245.

του Μεταρρυθμιστικού Κόμματος, που εν τω μεταξύ είχε ιδρύσει, περιορίστηκε στο 8,4%. Ενώ το κόμμα του —εντυπωσιακή απόδειξη του προσωποπαγούς του χαρακτήρα— με άλλον προεδρικό υποψήφιο, τον Patric Buchanan, στις εκλογές του 2000 συνεθλίβη, φτάνοντας μόλις στο πολιτικά αμελητέο 0,4%.¹⁵

Οπωσδήποτε μετά τον εμφύλιο, οπότε και αποκρυσταλλώθηκε ο σύγχρονος αμερικανικός δικομματισμός που αντιπαραθέτει το Δημοκρατικό Κόμμα προς το Ρεπουμπλικανικό, δεν έχει αναδειχθεί πρόεδρος των ΗΠΑ που να μην είχε το χρίσμα είτε του ενός είτε του άλλου εξ αυτών.¹⁶ Ακόμη περισσότερο, κατά τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες, δεν υπήρξε εκλογή, χωρίς το χρίσμα ή την υποστήριξη ενός εκ των δύο, ούτε καν κυβερνήτη πολιτείας. Μόνο τα πολύ πρόσφατα χρόνια, ιδίως μετά την έναρξη της δεκαετίας του 1990, εμφανίζονται και πάλι κάποιες σποραδικές και σπάνιες περιπτώσεις κυβερνητών που εξελέγησαν κόντρα στις επίσημες επιλογές των δύο πόλων του δικομματισμού, είτε ως ανεξάρτητοι είτε ως υποστηριζόμενοι από κάποιο άλλο

¹⁵ Βλ. την προηγούμενη υποσημείωση, καθώς και Mason, «Political parties and the party system» στο Singh (επιμ.), *Governing America, The Politics of a Divided Democracy*, εκδ. Oxford University Press, Οξφόρδη 2003, σελ. 101-103.

¹⁶ Αυτό δεν σημαίνει, ωστόσο, ότι οι «τρίτες» προεδρικές υποψηφιότητες έμειναν πάντα χωρίς, σημαντικές κάποιες φορές, εκλογικές και πολιτικές συνέπειες. Για παράδειγμα, στην —εξαιρετικά οριακή στην έκβασή της— εκλογική σύγκρουση μεταξύ του νεότερου Μπους και του αντιπροέδρου Γκορ στις προεδρικές εκλογές του 2000 πολλοί αναλυτές αποδίδουν την τελική ήττα του αντιπροέδρου στην αυτόνομη εκλογική κάθοδο του οικολόγου Nader, το ποσοστό του οποίου, 2,74%, προερχόταν από κοινωνικές κατηγορίες και εκλογείς που, χωρίς τη συγκεκριμένη εναλλακτική πρόταση, κατά πάσα πιθανότητα θα ψήφιζαν Γκορ. (Πρβλ. Mason, «Political parties and the party system» στο Singh [επιμ.], *Governing America, The Politics of a Divided Democracy*, ό.π., σελ. 101).

κόμμα, όπως, για παράδειγμα, το 1998 στη Μινεσότα, ο πρώην παλαιστής Βεντούρα που στηρίχτηκε από το Μεταρρυθμιστικό Κόμμα του Ρος Περό. Σχεδόν στο σύνολό τους, ωστόσο, επρόκειτο για κυβερνήτες μικρών ή πολύ μικρών πολιτειών, χωρίς ιδιαίτερο βάρος στη διαμόρφωση των εθνικών πολιτικών συσχετισμών, δηλαδή της Μινεσότα, της Αλάσκας, του Μέιν, του Κονέκτικατ κτλ.

Αλλά και στις κοινοβουλευτικές εκλογές (εννοούμε τις εθνικές κοινοβουλευτικές εκλογές και όχι αυτές για ανάδειξη πολιτειακών κοινοβουλίων), η κυριαρχία όλη αυτή την περίοδο του δικομματισμού υπήρξε απόλυτη, εφόσον οι περιπτώσεις μελών του Κογκρέσου που να εξελέγησαν ως ανεξάρτητοι ή με τη σημαία άλλων κομμάτων, πλην των δύο μεγάλων, υπήρξαν πραγματικά απειροελάχιστες: ως οι πιο γνωστές αναφέρονται αυτές ενός συντηρητικού γερουσιαστή της Νέας Υόρκης το 1970 και ενός σοσιαλιστή μέλους της Βουλής των Αντιπροσώπων που εκλέχτηκε στο Βερμόντ το 1996.¹⁷ Μάλιστα, μεταπολεμικά, σπάνιες είναι ακόμη και οι εκλογές μελών των πολιτειακών βουλών και γερουσιών που δεν προέρχονται από κάποιο από τα δύο ιστορικά κόμματα. Η πιο χαρακτηριστική δε περίπτωση καθολικής κυριαρχίας του δικομματισμού ακόμη και σε κοινοβουλευτικές εκλογές επιπέδου πολιτειών κατεγράφη το 1964, όταν τα «τρίτα» κόμματα δεν κατάφεραν να κερδίσουν ούτε μία από τις 7.629

¹⁷ Βλ. Bowles, *Government and Politics of the United States*, ό.π., σελ. 44 επ. Πρβλ. επίσης Maisel, *Parties and Elections in America*, ό.π., σελ. 16 επ., όπου και πίνακες της κομματικής σύνθεσης του αμερικανικού Κογκρέσου κατά τον 20ό αιώνα. Πρβλ. επίσης Dahl, *Pluralistic Democracy in the United States: conflict and consent*, εκδ. Rand McNally, Σικάγο, 1967, σελ. 214, όπου υπάρχουν πίνακες που αναδεικνύουν τη διαχρονικά ελάχιστη εκπροσώπηση των «τρίτων» κομμάτων στη Βουλή των Αντιπροσώπων των ΗΠΑ και, βεβαίως, κατεξοχήν στη Γερουσία.

έδρες που ήταν τη χρονιά εκείνη προς διάθεση για τις πολιτικές βουλές και γερουσίες!¹⁸

Το τελικό συμπέρασμα είναι επομένως αναμφίλεκτο: μολονότι χώρα με τεράστιες οικονομικές, κοινωνικές, περιφερειακές, πολιτισμικές, θρησκευτικές, εθνολογικές, φυλετικές και ιστορικές (ιδίως μεταξύ των πολιτειών) διαφοροποιήσεις,¹⁹ διαφοροποιήσεις των οποίων η συνύπαρξη και η αλληλουπέρθεση θα οδηγούσε παντού αλλού σε κονιορτοποίηση του κομματικού τοπίου, οι ΗΠΑ έχουν το πληρέστερο ουσιαστικά δικομματικό σύστημα στον κόσμο.²⁰ Και αυτό συμβαίνει παρά το γεγονός πως ούτε ο μέσος Αμερικανός είναι απόλυτα ευχαριστημένος από τις δύο βασικές κομματικές εκφράσεις της πολιτικής του εκπροσώπησης ούτε οι προβληματισμοί για την ανάγκη εμπλουτισμού του κομματικού πεδίου της χώρας είναι στερημένοι κοινωνικής απήχησης.²¹ Οπωσδή-

¹⁸ Βλ. Irish και Prothro, *The Politics of American Democracy*, εκδ. Prentice-Hall, Νιου Τζέρσεϋ, 1965, σελ. 209.

¹⁹ Όσον αφορά ειδικά τις εθνολογικές και πολιτισμικές διαφοροποιήσεις των Αμερικανών, ακόμη και αν κάποιος αγνοούσε τη διαφοροποίηση από τα τέλη του 19ου αιώνα της εθνολογικής προέλευσης των μεταναστών (οι οποίοι πλέον προέρχονταν κυρίως από την κεντρική, την ανατολική και τη μεσημβρινή Ευρώπη, ήταν δε ορθόδοξοι και καθολικοί στο θρήσκευμα, με διαφορετική νοοτροπία από τους αγγλοσάξονες προτεστάντες που ήταν οι παλαιότεροι άποικοι), θα αρκούσε η παρατήρηση των τοπωνυμίων στη χώρα αυτή για να τον διαφωτίσει σχετικά. Όπως με οξυδέρκεια παρατήρησε ο Γ. Θεοτοκάς, βρίσκει κανείς αναρίθμητες «μικρές πόλεις με ονομασίες όπως Racine, Kosciuszko, Napoleon, ... Hugo, Bismark, Ypsilanti». Βλ. Θεοτοκάς, *Δοκίμιο για την Αμερική*, εκδ. Εστία, 1η έκδοση 1954, 2η έκδοση 2009, σελ. 55 και 58.

²⁰ Τη δικομματική του φύση αναδεικνύει και ο Dahl, (βλ. R. Dahl, *Pluralistic Democracy in the United States, Conflict and Consent*, εκδ. Rand McNally and Company, Σικάγο 1967, σελ. 213 επ.) ως το πρώτο από τα οκτώ βασικά χαρακτηριστικά που θεωρεί πως προσδιορίζουν τη διακριτή ταυτότητα του αμερικανικού κομματικού συστήματος.

²¹ Χαρακτηριστικά, το 1992 (τη χρονιά της εκλογικής εκτίναξης του

ποτε δε, όπως και αλλού αναφέρουμε, κατά τις τελευταίες δεκαετίες έχει πράγματι ατονήσει η ταύτιση των Αμερικανών με τα κόμματά των οποίων παραδοσιακά ήταν ψηφοφόροι, όπως αναδεικνύεται από την αύξηση, κυρίως από τη δεκαετία του 1970, της λεγόμενης διχασμένης ψήφου («split ticket»),²² όπου ο ίδιος ψηφοφόρος ψηφίζει για διάφορα αιρετά αξιώματα υποψηφίους διαφορετικών κομμάτων.²³

Βασικός στόχος, λοιπόν, αυτής της μελέτης είναι να διερευνηθούν οι παράγοντες και οι λόγοι, θεσμικοί, κοινωνικο-οικονομικοί, ψυχολογικοί, ιστορικοί ή άλλοι, που οδήγησαν στο συγκεκριμένο αποτέλεσμα και μπορούν να ερμηνεύσουν τόσο την πληρότητα όσο και την αντοχή στον χρόνο του αμερικανικού δικομματισμού. Αυτή η ερμηνευτική προσπάθεια θα γίνει, ωστόσο, αφού προηγηθεί, όπως είναι εύλογο, μια σύντομη εξιστόρηση της πορείας που οδήγησε στη διαμόρφωση και τη σημερινή φυσιγνωμία του συγκεκριμένου κομματικού συστήματος, κάτι δηλαδή σαν μια πολύ σύντομη πολιτική ιστορία των ΗΠΑ.

Περό), σύμφωνα προς τα δημοσκοπικά ευρήματα το 60% των αμερικανών πολιτών ήταν υπέρ της ίδρυσης και άλλων κομμάτων. Βλ. Pauline-Marie Vaillancourt - Nicole Desbiens, «Les partis politiques», στο Edmond Orban et al., *Le système politique des Etats-Unis*, εκδ. Presses de l'Université de Montréal, Μόντρεαλ, 1987, σελ. 186.

²² Βλ. Pauline-Marie Vaillancourt - Nicole Desbiens, στο *ίδιο*, σελ. 182.

²³ Χαρακτηριστικό: επί προεδρίας του πρεσβύτερου Μπους στα νομοθετικά σώματα των 28 από τις 50 πολιτείες η κοινοβουλευτική πλειοψηφία ήταν δημοκρατική, στις 8 μόνο ρεπουμπλικανική, στις 13 υπήρχε διχασμένη πλειοψηφία (η πολιτειακή Γερουσία ήταν δημοκρατική και η Βουλή ρεπουμπλικανική ή το αντίστροφο), ενώ η Βουλή της Νεμπράσκα —η μοναδική πολιτεία με μία μόνο βουλή— ήταν χωρίς σαφή κομματική ταυτότητα. Βλ. Charles Jones, «The separated Presidency; Making it work in Contemporary Politics», στο Antony King (επιμ.), *The New American Political System*, έκδ. The AEI PRESS, Ουάσιγκτον, 1990, σελ. 5.